

Místo pro přírodu 15 let

Text: Jan Moravec

Na první jarní den to bude 15 let, kdy byla spuštěna kampaň Místo pro přírodu – první a dosud největší veřejná sbírka na výkupy pozemků za účelem jejich ochrany.

▲
Komplex Stráž – Dobšena v Bílých Karpatech. Dobšena je orchidejová louka s jalovci, v péči místních ochránců přírody již přes 30 let; výkup tak byl vyvrcholením těchto aktivit. Naopak v přilehlém lese na Stráži umožňují výkupy postupný převod na přírodě blízkou druhovou skladbu.
Foto Jan Moravec

Za těch 15 let se díky stovkám dárců podařilo vybrat více než 1 550 000 korun a za ně nakoupit prozatím 137 ha pozemků na 29 různých lokalitách. Najdeme mezi nimi stepi i mokřady, divočinu i krajinu, které se snažíme vrátit její dřívější bohatost a půvab. Pojdme se v krátkosti podívat alespoň na některé z nich.

Vůbec první vykoupenou lokalitou byl **Triangl**, malý mokřad přímo v hlavním městě, sevřený trojúhelníkem železničních tratí. Jezírko, rákosiny, staré vrby.

Zanedlouho po něm následovala **Ščurnica**, dodnes jedna z vlajkových lodí Místa pro přírodu. Starý

jedlobukový (pra)les v Bílých Karpatech měl být vykácen, díky sbírce a vstřícnosti majitelky však byl zachráněn. Postupně byly přikupovány další pozemky, takže dnes již zde je ve vlastnictví či spoluvlastnictví Českého svazu ochránců přírody 35 hektarů. Les je až na malé výjimky (sečení dvou lesních louček, cílené zásahy v okrajové smrčtině, ochrana jedlového náletu před okusem) ponechán přírodě, která si zde hospodaří dle svého. Je zde věru co obdivovat a co pozorovat.

Opět zcela jiný charakter má **Bělá** na Prostějovsku. Komplex vlhkých i sušších luk je významnou botanicou i entomologickou lokalitou, kde

je neustále objevováno něco nového. V loňském roce to například byla drobná luční kapradina hadí jazyk obecný, silně ohrožený druh, který zde má první známou lokalitu na Prostějovsku, či motýl pestrobarvec petrklíčový, který se dnes na Moravě vyskytuje jen na několika málo lokalitách.

Zajímavé objevy byly loni hlášený i z rybníčků U kapličky nedaleko Toužimi. Soustava čtyř malých lesních rybníčků patří pro změnu k lokalitám nejmladším; vykoupeny byly ve veřejné dražbě předloni. Zejména jako významný biotop mnoha druhů obojživelníků. Následné výzkumy však ukázaly, že cenné nejsou zdaleka jen z pohledu batrachologie. Nalezena zde byla mimo jiné lesklenka vlasatá, vzácná, na vhodné prostředí velice citlivá řasa, či silně ohrožená vodní rostlina růžkatec bradavčitý. Tyto objevy jsou důkazem, že byt rybníčky vznikly kdysi dávno činností člověka, dnes je lze považovat za přirozené biotopy.

Máte-li radši sušší biotopy, můžete se vydat na Hustopečsko, kde leží kousek od sebe dvě velice zajímavé stepní stráně – Lipiny a Zázmoníky. Na obou najdete řadu typických stepních rostlin, jako jsou hlaváčky, plané kosatce, kavylky či některé druhy orchidejí, a také nejrůznější vzácné druhy hmyzu či až čtyřicet centimetrů dlouhé ještěrky zelené. Obě poskytují i pěkné výhledy do jihomoravských nížin s dominantou majestátné Pálavy.

Na Kutnohorsku byla vykoupena část bývalé cihelny u obce Chmeliště. Opuštěné těžební jámy se zalíbily celé řadě živočichů. Mimo jiné zde bylo pozorováno 26 druhů vážek, za pozornost stojí i výskyt některých

▲ Mohutné buky na Šúrnici, jedné z vlajkových lodí Místa pro přírodu.
Foto Miroslav Janík

▼ K významným objevům loňského roku patří nález kapradiny hadího jazyku na Bělé. Foto Jan Moravec

*Opičák - divočina
s několika tůněmi takřka
uprostřed města.
Foto Jan Moravec*

druhů obojživelníků, hmyzu či ptáků. V rámci rekultivace hrozilo její zavezení. Vlastnická práva pomohla tomuto akutnímu nebezpečí zabránit, po administrativní stránce však ani po sedmi letech není stále dobojováno (tedy nebylo dosaženo definitivní změny rekultivačního plánu a zrušení dobývacího prostoru). Báňská legislativa, to je vážně gordický uzel.

V jiné bývalé cihelně byste dnes ani nevěřili, že zde kdysi býval průmyslový provoz. Les se spoustou mrtvého dřeva a několik jezírek navozuje pocit dokonalé divočiny. To místo je známé pod jménem **Opičák** a leží v Liberci, mezi nákupní zónou a letištěm. Dojet až na jeho okraj se dá libereckou MHD.

Když už jsme na severu Čech, můžeme se stavět i v „**Krajině útulné**“ na okraji Jindřichovic pod Smrkem. Zde se kupovala průmyslovým zemědělstvím zdevastovaná pole, na která se postupně navrácí malebnost dřívější

venkovské krajiny. Květnaté louky, tůňky, pásy stromů či keřů.

Lokalita **Na pramenech** nedaleko Načeradce má věru příhodné jméno. Jde totiž o rašeliniště. Vlastník ho chtěl zalesnit, aby přinášelo nějaký užitek. Naštěstí se to na podmáčené půdě příliš nedařilo, a než by pozemky začal odvodňovat, radši je prodal. Takže byla zachráněna nejbohatší populace masožravé rosnatky na Podblanicku. Cenná je i lokalita nedaleké mokřadní louky, jedna z mála v širokém okolí, která v minulosti nebyla odvodněna. Když posléze o toto místo projevila zájem i státní ochrana přírody, podařilo se zde dojednat smluvní ochranu.

Zatím poslední vykoupené pozemky leží v lokalitě **Zbytka** na Náchodsku. Jedna z nejvýznamnějších botanických lokalit východních Čech je sice přírodní rezervací, ani tento statut však bez úzké součinnosti s vlastníky pozemků neumožňuje obnovu

kdysi velmi cenných, v minulých desetiletích však dílem nešťastně zalesněných a dílem zarostlých slatinišť. Podpisy na kupní smlouvě ještě ani neoschly, ten hlavní díl práce tu však teprve čeká.

Tento díl práce leží na bedrech místních pozemkových spolků. Nejen na Zbytkách, ale v různé míře na všech vykoupených lokalitách. Výkupem totiž záchrana lokality většinou nekončí, ale začíná. Je jen menšina pozemků, které jsou nechávány v bezzášahovém režimu. Přeci jen, jsme ve střední Evropě, krajinně po tisíciletí vytvářené člověkem, a tak většina biotopů potřebuje pravidelnou nebo občasnou péči, pokud nemají zaniknout. A tu právě vykonávají – mnohdy ve svém volném čase – lidé sdružení do těchto spolků.

Na závěr mi tedy dovoluňte poděkovat. V první řadě samozřejmě dárcům sbírky Místo pro přírodu, bez nichž by nebyly výkupy možné a díky nimž není **konto kampaně 999922/0800** nikdy prázdné. V druhé řadě právě těm, kteří o pozemky pečují, ať již jde o členy pozemkových spolků či řadu dalších lidí, kteří jim pomáhají. Ve třetí řadě pak mým kolegyním z pražské kanceláře Českého svazu ochránců přírody, které vyřizují všechny smlouvy, hlídají účty, píšou dopisy... zkrátka zajišťují tu kopu byrokracie, která není vidět, ale bez které by něco takového nebylo možné. A v neposlední řadě Ministerstvu životního prostředí, které hnutí pozemkových spolků v České republice dlouhodobě podporuje.

Podrobné informace o všech vykoupených lokalitách včetně tipů, jak je navštívit, najdete na webu www.mistoproprirodu.cz, aktuality pak i na facebookovém profilu Místo pro přírodu. ■

▲ Výskyt blatnice skvrnitě byl hlavním důvodem výkupu rybníčků U kapličky na Toužimsku. Foto Přemysl Tájek

▼ Zatím posledním Místem pro přírodu jsou Zbytka na Náchodsku. Na fotografii zvonečník hlavatý s bradavičником dvouskvrnným. Foto David Číp

▼ Na vykoupené lokality se pro zájemce pořádají odborné exkurze. Foto Jan Moravec

